# INTERFAOL METODLAR ASOSIDA BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING TANQIDIY TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha va Boshlang‘ich ta’lim fakulteti
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 1- bosqich talabasi
**Qayumova Lola Najimiddin qizi**
qayumovalola607@gmail.com

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha va Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti
Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 1 - kurs talabasi
**Omonova Xurshidabonu Shokir qizi**
xurshidabonuomonova@gmail.com

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha va Boshlang‘ich ta’lim fakulteti
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi
**Raxmatova Madina Abduxoliq qizi**
madinaa040726@gmail.com

Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Psixologiya kafedrasi o‘qtuvchisi
**Ozodqulov Olimjon Bahodir o‘g‘li**
olimjonozodqulov30@gmail.com

**Annotatsiya:** Mazkur tezisda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tanqidiy tafakkurni shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Ta’lim jarayonida aqliy hujum, klaster, Venn diagrammasi, munozara va muammoli vaziyatlar kabi metodlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilish, dalillash va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim pedagogik omil sifatida tahlil qilingan. Shuningdek, interfaol yondashuvlar bilish faolligini oshirish, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish hamda ta’lim samaradorligini ta’minlashdagi didaktik imkoniyatlari bilan asoslangan.

**Kalit so‘zlar:** tanqidiy tafakkur, interfaol metodlar, boshlang‘ich ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv, bilish faolligi, mantiqiy fikrlash.

**Аннотация:** В данной работе рассматриваются теоретические и практические основы использования интерактивных методов в формировании критического мышления у учащихся начальной школы. Анализируется использование таких методов, как мозговой штурм, кластеризация, диаграммы Венна, дискуссии и проблемные ситуации, в образовательном процессе как важный педагогический фактор развития у учащихся навыков самостоятельного мышления, анализа, рассуждения и формулирования выводов.

Интерактивные подходы также рассматриваются с точки зрения их дидактического потенциала в повышении познавательной активности, развитии логического мышления и обеспечении эффективности обучения.

**Ключевые слова:** критическое мышление, интерактивные методы, начальное образование, компетентностный подход, познавательная активность, логическое мышление.

**Abstract:** This thesis discusses the theoretical and practical foundations of the use of interactive methods in the formation of critical thinking in primary school students. The use of methods such as brainstorming, clustering, Venn diagrams, discussions and problem situations in the educational process is analyzed as an important pedagogical factor in developing students' independent thinking, analysis, reasoning and conclusion skills. Interactive approaches are also based on their didactic potential in increasing cognitive activity, developing logical thinking and ensuring educational effectiveness.

**Keywords:** critical thinking, interactive methods, primary education, competency-based approach, cognitive activity, logical thinking.

## KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlar oqimi keskin ortib borayotgan davrda ta’lim tizimi oldida nafaqat bilim berish, balki o‘quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish vazifasi ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichi shaxs kamolotining poydevori sifatida o‘quvchilarda mantiqiy tafakkur, tahliliy yondashuv va o‘z fikrini asoslab bayon eta olish qobiliyatlarini rivojlantirish uchun muhim davr hisoblanadi. Shu bois ta’lim jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish, o‘quvchilarning bilish faolligini oshirish va ularni faol o‘quv subyekti sifatida shakllantirish zarurati ortib bormoqda. An’anaviy ta’lim usullari ko‘proq tayyor bilimlarni o‘zlashtirishga yo‘naltirilgan bo‘lsa, zamonaviy pedagogik yondashuvlar o‘quvchini ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishni nazarda tutadi. Bu jarayonda interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarni erkin fikrlashga undash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli nuqtai nazarlarni solishtirish hamda mustaqil xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Interfaol ta’lim muhiti o‘quvchilarning o‘zaro hamkorlikda ishlashi, fikr almashishi va o‘rganilayotgan materialni chuqur anglashiga imkon yaratadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda interfaol metodlarni maqsadga muvofiq qo‘llash ularning o‘quv motivatsiyasini oshiradi, bilishga qiziqishini kuchaytiradi hamda tanqidiy tafakkurini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan mazkur maqolada interfaol metodlar asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tanqidiy tafakkurini rivojlantirish masalasi ilmiy-pedagogik muammo sifatida tadqiq etiladi. Boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning tanqidiy tafakkurini shakllantirish pedagogikaning dolzarb ilmiy muammolaridan biri hisoblanadi. Mazkur bosqich shaxs intellektual rivojlanishining poydevori bo‘lib, aynan shu davrda o‘quvchilarda bilish jarayonlari - idrok, tafakkur, xotira va tasavvur faol shakllanadi. Shuning uchun ta’lim jarayonini shunday tashkil etish zarurki, u nafaqat bilimlarni o‘zlashtirishga, balki o‘quvchilarning tahliliy va mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilsin. Tanqidiy tafakkur esa axborotni ongli ravishda qabul qilish, uni tahlil etish, turli nuqtai nazarlarni solishtirish, dalillarga asoslangan xulosalar chiqarish hamda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi. An’anaviy ta’lim

modelida o‘quvchi ko‘proq tayyor bilimlarni qabul qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo‘lsa, zamonaviy pedagogik yondashuvlar uni ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishni ko‘zda tutadi. Shu nuqtai nazardan interfaol metodlar boshlang‘ich ta’limda tanqidiy tafakkurni rivojlantirishning samarali vositasi sifatida e’tirof etilmoqda. Interfaol metodlar o‘quvchilarni o‘zaro hamkorlikka, fikr almashishga, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga va mustaqil xulosa chiqarishga yo‘naltiradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning bilish faolligini oshirib, ularni o‘rganilayotgan materialni chuqur anglashga undaydi. Boshlang‘ich ta’lim jarayonida tanqidiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlar turli didaktik imkoniyatlarga ega. Jumladan, aqliy hujum metodi o‘quvchilarning erkin fikr bildirishiga imkon yaratib, muayyan muammo yuzasidan turli g‘oyalarni ilgari surishga undaydi. Ushbu jarayonda g‘oyalarni baholash keyingi bosqichga qoldiriladi, bu esa o‘quvchilarda ijodiy va mustaqil fikrlashni rag‘batlantiradi. Klaster usuli esa tushunchalar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni aniqlash, ma’lumotlarni tizimlashtirish va umumlashtirishga xizmat qiladi. Natijada o‘quvchilar mavzuni yaxlit holda idrok etadi va tahliliy yondashuv ko‘nikmalarini egallaydi. Venn diagrammasidan foydalanish o‘quvchilarda taqqoslash va solishtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ikki yoki undan ortiq obyektning o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash orqali o‘quvchilar mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va umumlashtirish malakalarini shakllantiradi. Muammoli vaziyatlar yaratish metodi esa o‘quvchilarni real hayotiy vaziyatlarga yaqin topshiriqlar orqali mustaqil fikrlashga undaydi. Muammoni hal etish jarayonida ular sabab-oqibat bog‘lanishlarini aniqlaydi, turli yechim variantlarini ko‘rib chiqadi va eng maqbul qarorni tanlashga o‘rganadi. Bu esa tanqidiy tafakkurning asosiy komponentlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Munozara va bahs-munozara metodlari ham boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Ushbu metodlar o‘quvchilarga o‘z fikrini asoslab bayon etish, dalillar keltirish, boshqalarning fikrini tinglash va hurmat qilish madaniyatini shakllantirish imkonini beradi. Natijada o‘quvchilarning nafaqat mantiqiy tafakkuri, balki nutq madaniyati va kommunikativ kompetensiyalari ham rivojlanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish interfaol metodlardan samarali foydalanishning muhim sharti hisoblanadi. Ushbu yosh davrida o‘quvchilarda obrazli tafakkur ustun bo‘lgani sababli ko‘rgazmalilik, o‘yin elementlari va amaliy faoliyatga asoslangan topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ta’lim jarayonining qiziqarli va tushunarli tashkil etilishi o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi, faol ishtirokini ta’minlaydi hamda bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirishiga yordam beradi. Ilmiy kuzatishlar va pedagogik tajribalar shuni ko‘rsatadiki, interfaol metodlardan tizimli foydalanish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, o‘quv motivatsiyasini kuchaytiradi hamda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Bunday yondashuv natijasida o‘quvchilar axborotni passiv qabul qiluvchi emas, balki uni tahlil qiluvchi va baholovchi faol subyektga aylanadi. Bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirish hamda ularni keyingi ta’lim bosqichlariga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tanqidiy tafakkurni shakllantirishning samarali pedagogik mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi. Mazkur yondashuv o‘quvchilarning intellektual rivojlanishini ta’minlash bilan birga, ularni mustaqil fikrlovchi, tahlil qila oladigan va ongli qaror qabul qilishga qodir shaxs sifatida kamol toptirishga xizmat qiladi

**XULOSA**

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning tanqidiy tafakkurini shakllantirish ta’lim sifatini oshirish va barkamol shaxsni tarbiyalashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni o‘quvchilarning bilish faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashga undaydi hamda axborotni tahlil qilish, solishtirish va dalillarga asoslangan xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga samarali ta’sir ko‘rsatadi. Interfaol metodlar - aqliy hujum, klaster, Venn diagrammasi, muammoli vaziyatlar yaratish hamda munozara usullari - o‘quvchilarning dars jarayonidagi faol ishtirokini ta’minlab, ularni passiv tinglovchidan faol subyektga aylantiradi. Natijada o‘quvchilar o‘z fikrini erkin bayon etish, turli nuqtai nazarlarni solishtirish va asosli qaror qabul qilish kompetensiyalarini egallaydi. Bu esa nafaqat ularning mantiqiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi, balki kommunikativ ko‘nikmalarini, nutq madaniyatini hamda o‘zaro hamkorlikda ishlash malakalarini shakllantiradi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. To‘raqulov X.A. Pedagogika nazariyasi va tarixi. - Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
3. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Iqtisod-moliya, 2020.
4. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. - Toshkent: Fan, 2017.
5. Qodirova F.R. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
6. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. - Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
7. Raxmonov A.K. Boshlang‘ich sinflarda ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari. - Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
8. Jo‘rayev R.H. Ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
9. Mavlonova R.A., To‘rayeva O.T. Pedagogika. - Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
10. Ozodqulov Olimjon Bahodir o‘g‘li. (2024). Rahbar va xodim munosabatlarining boshqaruv jarayonidagi psixologik xususiyatlari. Образование наука и инновационные идеи в мире, 41(1), 110 - 113. Retrieved from https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/12079